Nr 5

Justitieutskottets betänkande i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen 1973: 1 gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1973/74 till justitiedepartementet, m. m. jämte motioner.

ANDRA HUVUDTITELN

Justitiedepartementet m. m.

1. **Statsrådsberedningen m. fl. anslag.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts i propositionen 1973: 1 bilaga 4 (justitiedepartementet) under punkterna A 1—A 8 (s. 9—14) framlagda förslag och hemställer

att riksdagen för budgetåret 1973/74 anvisar

1. till *Statsrådsberedningen* ett förslagsanslag av 3 900 000 kr.,
2. till *Justitiedepartementet* ett förslagsanslag av 14 140 000 kr.,
3. till *Svensk författningssamling* ett förslagsanslag av 1 900 000 kr.,
4. till *Justitiekanslern* ett förslagsanslag av 1 220 000 kr.,
5. till *Lagberedningen* ett reservationsanslag av 275 000 kr.,
6. till *Fideikommissnämnden* ett förslagsanslag av 270 000 kr.,
7. till *Ombuden för tillsyn av tryckta skrifter* ett förslagsanslag av 72 000 kr.,
8. till *Kommittéer m. m.* ett reservationsanslag av 11 000 000 kr.

2. **Efterutbildning inom justitiedepartementets verksamhetsområde. Extra utgifter.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag under punkterna A 10 och A 11 (s. 25 och 26) samt hemställer

att riksdagen för budgetåret 1973/74 anvisar

1. till *Efterutbildning inom justitiedepartementets verksamhetsområde* ett reservationsanslag av 500 000 kr.,
2. till *Extra utgifter* ett reservationsanslag av 800 000 kr.

3. **Ersättning för personskador på grund av brott.** Kungl. Maj:t har under punkten A 12 (s. 26) föreslagit riksdagen att till Ersättning för personskador på grund av brott för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 000 kr.

Motioner

I motionen 1973: 269 av herr Wiklund i Stockholm m. fl. (fp) hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär utredning och förslag angående vidgad ersättning till brottsoffer i enlighet med vad som anförts i motionen.

I motionen 1973: 270 av herr Wiklund i Stockholm m. fl. (fp) hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär förslag till regler om ersättning för kroppsskada, som polismän ådrar sig vid tjänsteutövning.

I motionen 1973: 598 av herr Bohman m. fl. (m) hemställs såvitt nu är i fråga att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller dels om förslag till ersättning för personskada som polisman ådragit sig i tjänsten i enlighet med de riktlinjer som angivits i motionen 1973: 241 (yrkande 2 d), dels om utredning och förslag till lagregler om ersättning för skada på grund av brott i enlighet med vad som anförts i motionen 1973: 241 (yrkande 2 e).

Utskottet

Från anslaget, som inrättades fr. o. m. budgetåret 1971/72, betalas ersättning av statsmedel för vissa personskador på grund av brott som har begåtts efter årsskiftet 1970-1971. De närmare förutsättningarna för rätt till ersättning från anslaget har angivits i kungörelsen (1971: 505) om ersättning av allmänna medel för personskada på grund av brott. Enligt kungörelsen utgår ersättning efter prövning av sökandens behov. Därvid tages hänsyn till skadestånd eller annan ersättning som tillkommer honom med anledning av skadan. Ersättning utgår ej i vidare mån än som följer av allmänna regler om skadestånd vid personskada. Sveda och värk samt lyte eller annat stadigvarande men gottgöres endast om särskilda skäl föreligger. Om sökandens behov av gottgörelse befinnes böra skattas till lägre belopp än 300 kr., utgår inte ersättning. Ärende om ersättning prövas av Kungl. Maj:t.

I huvudsaklig överensstämmelse med motioner till 1971 och 1972 års riksdagar anförs i motionen 1973: 269 att möjligheterna att få ersättning från anslaget är alltför begränsade. Motionärerna påtalar bl. a. att enligt gällande ordning ersättningen skall täcka ett socialt ömmande behov och att ersättning endast kan utgå för personskada. Vidare bör enligt motionärerna ersättningsfrågan om möjligt avgöras av den domstol som dömt eller skulle ha dömt i brottmålet och utgiven ersättning i princip återbetalas till staten av skadevållaren. I yrkandet begärs utredning och förslag om vidgad ersättning till brottsoffer i enlighet med vad sålunda anförts.

I motionen 1973: 598, vars motivering återfinns i motionen 1973: 241, hävdas att staten som ansvarig för uppgiften att övervaka ordningen i samhället också måste bära ett ekonomiskt ansvar för brottsskador som drabbar medborgarna. Motionärerna förordar ett ersättningssystem som omfattar såväl person- som egendomsskador och där gottgörelse utgår enligt vanliga skadeståndsrättsliga principer. Även i denna motion går yrkandet ut på att förslag i enlighet med motionärernas synpunkter skall föreläggas riksdagen.

I samband med anslagets inrättande 1971 uttalade utskottet i sitt av

riksdagen godkända betänkande i ämnet (JuU 1971: 5 s. 5) att ersättningsordningen borde i viss mån ses som en försöksverksamhet, vilken, om erfarenheterna visade sig goda, borde kunna utvecklas vidare. De begränsningar och den restriktivitet som vidlåder systemet borde enligt utskottets mening bedömas med hänsyn härtill. Möjligheterna till diskretionär prövning i de enskilda fallen var nödvändiga för att ge de socialt önskvärda resultaten. Under dessa förhållanden var det enligt utskottet inte tänkbart att utforma systemet så att ersättning skall utgå med belopp som fastställs av domstol och som motsvarar hela skadan. Inte heller fanns det enligt utskottet skäl att tillsätta en ny utredning angående systemets utformning över huvud taget.

Föregående års riksdag fann på förslag av utskottet (JuU 1972: 3) att de erfarenheter, som vunnits under den tid av cirka nio månader som anslaget funnits till, inte var tillräckliga för ett annat ståndpunktstagande än det 1971 års riksdag fann lämpligast. Under den angivna tiden hade endast cirka 40 ansökningar inkommit till Kungl. Maj:t. Ersättning hade utbetalats i nio fall med tillhopa 15 400 kr.

Nu föreliggande statistik visar att det under hela budgetåret 1971/72 inkom 100 ansökningar samt att motsvarande siffra för de sju första månaderna av innevarande budgetår är 162. Ersättning har detta budgetår (t. o. m. 15.2) utbetalats i 25 fall med tillhopa drygt 70 000 kr. I 32 av de 63 fall då ansökan avslagits har skälet varit att skadan ej varit ersättningsgill på grund av att den inträffat före den 1 januari 1971. I 21 ärenden har avslaget motiverats med att sökanden haft försäkring som i första hand borde ha anlitats. I inget fall har avslaget grundats på att sökanden ansetts ha för hög inkomst eller för stor förmögenhet. Ersättning för sveda och värk har utbetalats i ett inte obetydligt antal fall, i ett ärende med 20 000 kr.

Även om man sålunda konstaterar en väsentlig ökning såväl i fråga om antalet ansökningar om ersättning som beträffande ianspråktagandet av anslaget, är enligt utskottets mening erfarenheterna ännu alltför begränsade för att motivera en omprövning av de av 1971 års riksdag godkända riktlinjerna. En sådan omprövning framstår som än mer omotiverad mot bakgrund av den minskade restriktivitet i tillämpningen som det ovan redovisade siffermaterialet tyder på.

På anförda skäl avstyrker utskottet motionen 1973: 269 samt motionen 1973: 598 i nu berörd del.

Motionen 1973: 598 upptar också ett yrkande om att förslag skall framläggas om ersättning för personskada, som polisman ådrar sig i tjänsten. Samma yrkande framställs i motionen 1973: 270. I överensstämmelse med vad som under en lång rad av år anförts i motioner till riksdagen framhåller motionärerna bl. a. att polisyrket är förenat med sådana risker att det borde vara självklart att polismännen hålls skadeslösa då de drabbas av kroppsskada i tjänsten.

Motionsspörsmålet prövades föregående år i samband med propositionen med förslag till skadeståndslag. I sitt av riksdagen godkända betänkande instämde lagutskottet i departementschefens uttalande i propositionen att polismännens ersättningsproblem i förevarande hänseende måste ses i ett större sammanhang och att liknande önskemål om förstärkt ekonomiskt skydd vid yrkesskadefall med fog kunde resas av andra yrkesgrupper, vilkas ersättningsbehov socialt sett var lika ömmande. Utskottet framhöll också liksom departementschefen att det i fråga om poliser torde förhålla sig så att olycksfallsfrekvensen statistiskt sett är låg och att det inte finns belägg för att de skador som drabbar denna kategori typiskt sett är allvarligare än andra yrkesskador. I den mån man ansåg det önskvärt och lämpligt att särskilt genomföra förbättringar av det ekonomiska skyddet borde detta därför i görligaste mån ske genom generella åtgärder som verkade likformigt för alla yrkesgrupper. Härvidlag kom en fortsatt utbyggnad av yrkesskadeförsäkringen och kompletterande ersättningsanordningar i form av kollektiva försäkringar i fråga.

Utskottet har icke funnit anledning frångå detta ställningstagande av 1972 års riksdag. Utskottet vill emellertid tillägga att den ovan berörda ersättningsordningen också omfattar kroppsskador som polismän åsamkas. Under innevarande budgetår har ersättning för sådana skador begärts i tre fall. I samtliga fall har ersättning medgivits med yrkat belopp.

Under hänvisning till det anförda avstyrker utskottet också nu behandlade motionsyrkanden.

Mot Kungl. Maj:ts medelsberäkning har utskottet icke funnit anledning till erinran.

Utskottet hemställer

A. att riksdagen till *Ersättning för personskador på grund av brott* för budgetåret 1973/74 anvisar ett förslagsanslag av 1 000 000 kr.,

B. att riksdagen beträffande vidgad ersättning till brottsoffer avslår motionen 1973: 269 samt motionen 1973: 598 i denna del,

C. att riksdagen beträffande ersättning till polismän för kroppsskada avslår motionen 1973: 270 samt motionen 1973: 598 i denna del.

4. **Information om lagstiftning m. m.** Kungl. Maj:t har under punkten A 13 (s. 27) föreslagit riksdagen att till Information om lagstiftning m. m. för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 1 250 000 kr.

Motion

I motionen 1973: 264 av herr Grebäck (c) hemställs att riksdagen som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna att information om lagstiftning i anslutning till den fysiska riksplaneringen bör lämnas med utnyttjande av medel från förevarande anslag.

Utskottet

Information om ny lagstiftning har hittills i huvudsak lämnats endast då fråga varit om lagstiftning som i särskilt hög grad berört den enskilde medborgaren eller eljest haft synnnerlig betydelse. Mot denna bakgrund och med hänsyn till arten av den lagstiftning som nu är aktuell framhåller departementschefen att informationsverksamheten behöver systematiseras och förbättras. I enlighet härmed föreslås i propositionen inrättandet av ett nytt anslag för information om lagstiftning m. m. Informationsbehovet under det kommande budgetåret gäller enligt departementschefen bl. a. så centrala rättsområden som familjerätten, aktiebolagsrätten och skadeståndsrätten. Efter förslag från rikspolisstyrelsen planeras också åtgärder för breddad information om samhällets åtgärder mot brott avseende hela rättsväsendet till en kostnad av ungefär 450 000 kr. Det sammanlagda anslagsbehovet för budgetåret har beräknats till 1 250 000 kr.

Utskottet finner det angeläget att hittillsvarande informationsverksamhet rörande ny lagstiftning kan intensifieras och ser därför med tillfredsställelse att möjligheterna härtill i betydande mån kan förbättras genom inrättandet av ifrågavarande anslag. Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag.

I detta sammanhang vill utskottet erinra om den informationsverksamhet som inom domstolsväsendets organisationsnämnd planeras i anslutning till den betydelsefulla reformen av samhällets rättshjälp. Kostnaderna för denna informationsverksamhet belastar andra anslag än det förevarande (se JuU 1973: 1 s. 40 samt prop. 1973: 1, bilaga 4, punkten D 10).

I motionen 1973: 264 pekas på det behov av information som föreligger rörande de omfattande ändringar i den markpolitiska lagstiftningen som nyligen beslutats i samband med den fysiska riksplaneringen. Motionären framhåller särskilt att ändringarna i bl. a. byggnadslagstiftningen direkt och individuellt berör ett stort antal medborgare. Yrkandet syftar till att information om lagstiftningen i anslutning till den fysiska riksplaneringen skall lämnas med utnyttjande av medel från nu ifrågavarande anslag.

Frågorna om regionalpolitik och fysisk riksplanering är av stor betydelse för ett mycket stort antal medborgare i landet, och utskottet anser det angeläget att allmänheten ges en fullödig och omfattande information om statsmakternas ställningstaganden i dessa frågor. Enligt vad

utskottet inhämtat förbereds för närvarande inom civildepartementet ett projekt med informationsåtgärder rörande bl. a. riksdagens beslut i anledning av propositionen 1972: 111 angående regional utveckling och hushållning med mark och vatten och den omfattande planering som följer därav. I projektet ingår bl. a. en informationsbroschyr som skall utges gemensamt av civildepartementet, inrikesdepartementet och Svenska kommunförbundet. De för projektets genomförande erforderliga medlen finns enligt vad utskottet erfarit tillgängliga inom ramen för det för innevarande budgetår i prop. 1972: 1 bilaga 9 under punkten E 15 upptagna anslaget Viss informationsverksamhet. Med hänsyn till det anförda saknas enligt utskottets mening anledning att för det i motionen angivna ändamålet nyttja medel ur nu förevarande anslag. Motionen bör därför inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottet hemställer

A. att riksdagen till *Information om lagstiftning m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisar ett reservationsanslag av 1 250 000 kr.,

B. att riksdagen avslår motionen 1973: 264.

Stockholm den 20 februari 1973

På justitieutskottets vägnar
ASTRID KRISTENSSON

Närvarande: fru Kristensson (m), herr Dockered (c), fröken Mattson (s), herrar Jönsson i Malmö (s), Johansson i Växjö (c), Nygren (s), Westberg i Ljusdal (fp), fru Hjelm-Wallén (s), herr Polstam (c), fru Bergander (s), herrar Schött (m), Petersson i Röstånga (fp), Karlsson i Ronneby (s), Nilsson i Visby (s) och Lövenborg (vpk).

Reservation

vid *punkten 3* (Ersättning för personskador på grund av brott)

1. beträffande vidgad ersättning till brottsoffer av fru Kristensson (m), herrar Dockered (c), Johansson i Växjö (c), Westberg i Ljusdal (fp), Polstam (c), Schött (m) och Petersson i Råstånga (fp), som anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 2 med "I samband" och slutar på s. 3 med "berörd del" bort ha följande lydelse:

I samband med inrättandet förra året av förevarande anslag framfördes mycket stark kritik mot ersättningsordningens utformning. Bland annat påtalade ett stort antal remissorgan att förslaget var för begränsat i olika avseenden. Härvidlag anfördes att ersättningssystemet borde

omfatta inte bara personskador utan också egendomsskador samt ideell skada i större utsträckning än som förutsattes i förslaget. Kritiken gällde också principen att den skadelidandes ekonomiska situation skall beaktas vid ersättningsprövningen samt att därvid skall tillgodoses endast socialt ömmande behov. Vidare framfördes önskemål att skadeståndsrättsliga principer i görligaste mån skulle tillämpas vid ersättningsbedömningen samt att prövningen borde anförtros domstol eller liknande organ.

Ersättningsordningen har nu funnits i drygt ett och ett halvt år. Även om nu föreliggande statistik visar ett stigande antal ansökningar om ersättning från anslaget och en viss minskad restriktivitet i tillämpningen, ger det förhållandet att under budgetåret 1971/72 endast 45 861 kr. och hittills innevarande budgetår ca 70 000 kr. ianspråktagits av anslaget visst stöd åt antagandet att invändningarna mot utformningen av reglerna inte saknat fog. En omarbetning av ersättningssystemet bör därför komma till stånd. I enlighet härmed tillstyrker utskottet förslaget i motionerna 1973: 269 och 1973: 598 om en översyn av reglerna för statlig ersättning för skador genom brott. Några bestämda anvisningar bör inte här ges om hur de många, delvis komplicerade spörsmål som sammanhänger med ett vidgat statligt ersättningsansvar skall lösas. Riktpunkter för utredningen bör emellertid vara att även egendomsskada och skada av ideell natur skall kunna ersättas samt att ersättningsprövningen i görligaste mån bör ske med tillämpning av allmänna skadeståndsrättsliga regler och handhas av domstol eller domstolsliknande organ. Frågan bör prövas med förtur så att förslag till lösning kan föreläggas riksdagen innevarande år. Det ytterligare anslagsbehov för budgetåret 1973/74 som förslaget kan föranleda får tillgodoses genom anslag på tilläggsstat.

dels att utskottets hemställan under B bort ha följande lydelse:

B. att riksdagen i anledning av motionen 1973: 269 samt motionen 1973: 598 i denna del hos Kungl. Maj:t hemställer om utredning av frågan om vidgad ersättning till brottsoffer i enlighet med vad utskottet anfört.

2. beträffande ersättning till polismän för kroppsskada av fru Kristensson (m), herrar Dockered (c), Johansson i Växjö (c), Westberg i Ljusdal (fp), Polstam (c), Schött (m) och Petersson i Röstånga (fp), som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 4 som börjar med "Motionsspörsmålet prövades" och slutar med "behandlade motionsyrkanden" bort ha följande lydelse:

Frågan om polismäns rätt till ersättning för kroppsskada som vållas

under tjänsteutövning har under lång tid varit föremål för statsmakternas uppmärksamhet. Redan 1958 års riksdag begärde att frågan skulle utredas, och bl. a. 1967 och 1968 års riksdagar har understrukit angelägenheten av att spörsmålet snarast möjligt bringades till en lösning. Därefter har förutsatts att frågan skulle lösas i samband med antagandet av en ny lagstiftning på skadeståndsrättens område. Skadeståndslagen innebär emellertid ingen lösning härvidlag. Mot bakgrund av riksdagens tidigare ställningstaganden och den oroväckande ökning av antalet våldsbrott mot polismän under tjänsteutövning som kunnat konstateras under senare år är det enligt utskottets mening ytterst otillfredsställande att frågan inte lösts. Den ovan berörda ersättningsordningen — som bl. a. förutsätter särskilda skäl för att ersättning skall utgå för sveda och värk och stadigvarande men — tillgodoser ju inte på något sätt de anspråk som bör ställas på ett ersättningsskydd i ifrågavarande hänseende. Det bör i detta sammanhang beaktas att polismännen — även om också andra grupper av arbetstagare löper påtagliga faror i sin tjänsteutövning — måste anses stå i särställning i riskhänseende med hänsyn till polisarbetets speciella art och till skyldigheten att ingripa också i särskilt farofyllda situationer.

På dessa skäl tillstyrker utskottet yrkandena i motionerna 1973: 270 och 1973: 598 om förslag till regler om ersättning för kroppsskador som polismän ådrar sig i tjänsteutövning. Kungl. Maj:ts förslag bör föreläggas 1973 års riksdag.

dels att utskottets hemställan under C bort ha följande lydelse:

C. att riksdagen beträffande ersättning till polismän för kroppsskada med bifall till motionen 1973: 270 samt motionen 1973: 598 i denna del hos Kungl. Maj:t begär förslag till regler om ersättning för kroppsskada som polismän ådrar sig vid tjänsteutövning.

MARCUS BOKTR. STOCKHOLM 1973 730047